AAN NASIONAL RI
S DEKKER
23

24 hl. (1912).

DD.

Aansluiting tussen
Blank & Bruin

E 711
Pp 286, 400
KSATRIAN
BANDOENG
INSTITUUT

VEREENIGING

DE INDISCHE BOND.

Aansluiting
~~tusschen~~ van BLANK en BRUIN.

REDE,

uitgesproken door den heer E. F. E. DOUWES DEKKER
in een openbare bijeenkomst, gehouden te Batavia
op ~~1~~2 December 1911.

Typ. G. KOLFF & Co., Batavia, 1912.

Dit boek is in goede conditie
Vouw het niet om. Het kan je f 0.30 kosten
als het beschadigd terugkomt. Maak het niet vuil
dat zou je f 0.05 kosten.
Het Ksatrian Instituut

Dames en Heeren.

Toen het Hoofdbestuur van den Indischen Bond mij uitnoodigde, voor zijn vereeniging een rede of lezing te houden over „Aansluiting" heb ik mij niet lang bezonnen om dankbaar gebruik te maken van het mij aldus geschonken voorrecht hier mijn politieke denkbeelden over dit zoo bij uitstek gecompliceerde probleem in ons vaderland te ontvouwen. De gelegenheid was te schoon om naar mijn gering vermogen bij te dragen aan de opbouwing van onze toekomst, dan dat ik niet erkentelijk geweest zou zijn voor de mij aldus bewezen onderscheiding. Alvorens dan aan te vangen met de ontwikkeling mijner denkbeelden, wenschte ik hier nogmaals hulde te brengen aan het Hoofdbestuur van den Indischen Bond voor zijn ernstig bedoeld streven in het belang van ons allen.

Het onderwerp, waarover ik mij dan hier zal uitspreken, heeft mij daarentegen wel eenige bepeinzing en, laat ik dadelijk zeggen: teleurstelling bezorgd. Ik had niet willen vermoeden dat wij, zooals wij hier zijn, eigenlijk nog nieuws te vernemen hadden ten aanzien van het groote machtsmiddel dat ons als het ware voor de hand ligt; het middel der politieke aansluiting. En daarbij overwoog ik wat ik te zeggen en hoe ik te spreken zou hebben omtrent dit onderwerp, waaromtrent men in het algemeen dus nog niet georienteerd scheen te zijn.

Voor het begrip aansluiting, — we moeten methodisch te werk gaan, — is noodig de stelling van minstens twee factoren die zich aansluiten, althans die zich aansluiten willen. De wenschelijkheid der aansluiting te stellen, beteekent derhalve momenteel de verdeeldheid te erkennen. In dit geval dan hebben wij na te gaan in welken zin verdeeldheid onder ons heerscht.

Ik zou meenen in verschillend opzicht. Wij hebben ten eerste een rassenverscheidenheid; 2o. een klassenverscheidenheid; 3o. hier in de kolonie een maatschappelijke

verscheidenheid; 4o. een verschil in godsdienstige belijdenis; 5o. een anderszijn naar gemoedsaard, karakter, en dus naar moraliteit, en eindelijk 6o. een belangenverdeeldheid in sociaal-economischen en politieken zin.

De aansluiting stellende als wenschelijk, rijst natuurlijk dadelijk de vraag: is de bestaande verdeeldheid inderdaad practisch uit den weg te ruimen. Ik werp nu de stelling op dat alle verdeeldheid onder ons, hoewel oogenschijnlijk veroorzakend een chaotisch-politieken toestand, inderdaad van geen kwaden invloed zou behoeven te zijn op onze koloniale ontwikkeling, wanneer niet van diverse zijden politieke hefboomen, meer of minder bewust, meer of minder krachtig, in werking werden gezet om naar de opvatting van het *divide et impera* door de verdeeldheid der beheerschte partij de beheerschers het rustig gezagsbezit te verzekeren. Inderdaad is het m. i. alleen die politieke verdeeldheid, die inderdaad een scheidsmuur opwerpt.

Ik wil trachten u dit duidelijk te maken, zooals ik het begrijp. Ik wil daarom vluchtig de zes punten, hierboven bedoeld, nader beschouwen. Ik moet uit den aard der zaak kort zijn. Mijn voordracht draagt daardoor meer het karakter van een opwerpen van stellingen, die wellicht hier en daar aan een apodictische wetschrijving zouden kunnen doen denken, inderdaad echter uitvloeisel zijn van jarenlang waarnemen en overdenken van het waargenomene. Zij zijn meer conclusies dan motiveeringen, maar voor het motiveeren in den breede zou u noch mij tijd zijn.

Wij hebben dan in de eerste plaats de rassenverdeeldheid. Ik geloof naar innige overtuiging dat wij ons daarover niet ongerust behoeven te maken. Zelfs in Amerika, waar rassenkwesties door een overmaat van onkultuur tot rassenverdelgingen worden opgevoerd, beletten deze verschillen niet de ontplooiing van een tot natie uitgroeiend conglomeraat van in tal van richtingen meest verschillende volkeren. Ook in Zwitserland, Oostenrijk Hongarije en Rusland b.v. hebben rassenkwesties weinig invloed op het

maatschappelijk leven, tenzij politieke voorrechten moeten worden afgedwongen door verscherping van rasconflicten. Hier bij ons in Indie hebben wij een voortdurende rasvermenging waar te nemen. Toch is van een oplossing van het eene ras in het andere geen sprake. Hetgeen ook niet behoeft, afgezien van de vraag of zooiets wenschelijk zou zijn. Het naast elkaar voortleven behoeft geen waardeering onderling te beletten en inderdaad vindt men die waardeering, individueel natuurlijk, ook wel onder de besten van beide zijden. Maar niettemin moeten wij beginnen er ons wel degelijk klaar bewust van te zijn dat de kleurling tot een ander soort, een varieteit zoo ge wilt, behoort dan de Europeesche immigrant in deze kolonie. Degenen die nog zoo lang niet geleden in het orgaan van Insulinde meenden te moeten verzekeren dat er geen verschil bestond tusschen Indo en Europeaan zijn biologisch op een dwaalweg.

Het is een kwestie van A en B, een kwestie van oplossing, een menging van twee elementen, die nooit gelijk kan zijn aan één der samenstellende deelen zelf. Indien de Indo, de Kleurling zeg ik, — omdat de regeering deze betiteling óók gebruikt — gelijkwaardig zou zijn in natuurlijken zin aan den Europeaan, waarom dan ook niet aan den inlander, de andere oorzakelijke factor van zijn bestaan. En zoo ja, dan zou ook de inlander gelijkwaardig zijn — altijd in natuurlijken zin, — aan den Europeaan. Biologisch nu — en dat is voor onze duurzame aanwezigheid in deze kolonie zeer gelukkig, staat de Kleurling dichter bij het sterkere element, den inboorling, dan bij den Europeaan. Wij zijn veelmeer Oosterlingen dan Westerlingen, een tastbaar bewijs daarvoor is reeds onze fysische geaardheid. Wij behoeven dus niet eens te grijpen naar wetenschappelijke onderzoekingen die dit zelfde resultaat aanwijzen. Uiterlijkheden, gewoonten, levenswijzen, kennis, ontwikkeling, dat alles mag westersch zijn, het zou niettemin getuigen van onverklaarbare zelfverachting, wanneer de Indo-Europeaan zich voor Europeaan wilde doen houden, hetgeen door velen verkeerdelijk voor

een hoogeren vorm van het menschzijn wordt gehouden. Die vrees om te worden gehouden voor hetgeen het geboortestempel afficheert, — op zich zelf voor een eerlijk waarnemer reeds bewijs van een als achterstelling en achteruitzetting ervaren maatschappelijke positie door den Indo, — moge verklaarbaar zijn voor de kleinere zielen, zij is niettemin wederom een factor die, wisselwerkend, bijdraagt tot de minderwaardigheidsachting, waaronder wij te lijden en waartegen wij te strijden hebben. Aan de andere zijde vinden we die minderwaardigheidsachting juist bij de onontwikkelden. Waarlijk ontwikkelde en vrij denkende menschen, mogen als som van overwegingen van alle eigenschappen de conclusie trekken dat *summa summarum* het ééne ras hooger staat dan het andere, b. v. het germaansche ras de voorkeur schenken boven het romaansche, daar naast zullen zij toch altijd individueele beoordeeling laten gelden als eenige practische maatstaf in onze samenleving. Samenwerking tusschen overigens in karaktergeaardheid uiteenloopende vertegenwoordigers van verschillende rassen is daarom niet alleen mogelijk, maar in vele gevallen zelfs gewenscht. Rasverscheidenheid kan derhalve op zichzelf aansluiting van waarlijk onbevooroordeelde menschen niet verhinderen.

Als 2o stelde ik de klassenverdeeldheid. Die heerscht echter overal ter wereld, waar ook maar sporen van kultuur zich voordoen. Hier bij ons werkt mede de intuitief gehuldigde kasteninvloed van het oosten wel vaak nadeelig, maar volstrekt niet zoo verderfelijk als vele beoordeelaars wel meenen. Als sociaal selectiemiddel is het kastenstelsel in elk geval nog wel aandachtige beschouwing waard. Van veel grooter benadeeling voor een uitgroeiing onzer koloniale verhoudingen in ietwat idealistischer zin is de groote invloed van het westersche geldkastenstelsel. Klassenverdeeling nu *kan* samenwerking en aansluiting tusschen de klassen onderling beletten. Daartegenover staat evenwel de bevordering der aansluiting in de klassen zèlf. Staten zijn wel het beste voorbeeld, dunkt mij, van een wel mogelijke aansluiting van

klassen onderling. In Indië bestaat nog weinig klassenverdeeldheid. Een wijs geachte, inderdaad echter gevaarlijke anti-democratische koloniale politiek is bezig ook in deze richting een vertroebeling te veroorzaken.

3o. De maatschappelijke verdeeldheid. Zij die het bestaan hiervan ontkennen, dwalen m.i. te goeder trouw of trachten willens een verkeerde voorstelling te wekken. De Europeaan houdt zich collectief voor een superieur ras boven den Aziaat, den Oosterling. De historie is daar om dat te demonstreeren op elke bladzijde van de geschiedboeken, die de aanrakingen van oosten en westen behandelen. Het kan ook niet anders zijn. De concrete macht van den westerling, zijn meerderheid in ontwikkeld intellectueel vermogen, zijn aan kennis ontleende politieke kracht maakten hem tot veroveraar en bedwinger van andere volkeren. Zonder een bewust gevoel van superioriteit zou dit niet mogelijk geweest zijn. Die superioriteit werd echter ook gedacht te bestaan op elk ander gebied.

En deze dwaling is nu reeds eeuwen oud. In het excessieve vinden wij dien waan juist bij de minder ontwikkelde westerlingen meer dan bij den waarlijk beschaafden Europeaan. Ook dit is weer begrijpelijk. Meerdere kennis toch, beter doordringen in het gemoedsleven, in de wereld der oostersche abstracties en moraalbegrippen leert allengs een alleen op het concrete, op het fysische zich steunende superioriteit als niet zoo groot en zoo grootsch voorkomen als aanvankelijk wel gemeend werd.

Wij van onzen kant zijn wellicht te gevoelig voor de uitingen van dien westerschen superioriteitswaan. Het is *apres tout* wel begrijpelijk dat een volk, dat zich in kultuur en civilisatie hooger acht, neerziet op een ander volk, dat naar zijn oordeel, die kultuurmate niet bezit. Men kan zich echter vergissen in de hoogte waarop men meent te staan. Daarenboven wordt civilisatie bijna algemeen versleten voor kultuur.

Civilisatie is het ideëele beeld van den materieelen ontwikkelingsvorm eener meer of minder uitgebreide collectiviteit op zeker tijdperk; kultuur daarentegen het beeld

van den ideeënschat van een volk of ras op zeker tijdstip. De verwarring dier beide begrippen speelt ons vaak parten. Het westen als algemeen genomen, in civilisatie ons verre vooruit, komt er daardoor toe te meenen dat ook zijn kultuurhoogte die van alle andere volkeren overtreft. Het wordt daarin versterkt door hetgeen het voor kultuuruitingen houdt bij een oostersch volk als het onze, dat gewoonlijk de sociale waarde van een van de daken verkondigde waarheid minder hoog aanslaat dan het westen en zijn gemoeds- en gedachtenwereld als tempel voor hem zelf en van enkele uitverkoren echte geloofsgenooten angstvallig voor den andersdenkende sluit. Zoo is het eenerzijds wellicht niet geheel rechtvaardig het westen zijn verhoovaardiging te verwijten, welke met een stillen glimlach ook reeds veroordeeld kan worden. Onzerzijds is overgevoeligheid bij het ervaren dier maatschappelijke terugzetting een onbewust gevoel van individueele inferioriteit. Evenwel, dat verdwijnt door oosten en westen wederzijds te doen doordringen in de producten van kultuur, door het westen voor de eerlijke waardeering van de zedelijke kracht van het oostersche abstracte denken, onzerzijds door een sterke ontwikkeling van ons gevoel van eigenwaarde en fierheid naast een even eerlijke erkenning van de concrete macht van 't westen. Zulke wederzijdsche kennis en ontwikkelingvermeerdering zal allengs het zoo reusachtig gedachte kultuurverschil, eerst bij de besten, dan ook algemeener, doen verdwijnen. Dat steeds vermeende kultuurverschil is nog altijd oorzaak van het sociale verschil, waarvan we elken dag de manifestatiën zien. Ook deze verdeeldheid is echter geen oorzaak op den duur tot verwijdering tusschen de besten wederzijds, die ten slotte toch gemakkelijk genoeg de massa beheerschen. Evenwel, — en dat is schadelijker, — ook hierin mengt zich een als staatkunde begrepen systematisch streven tot gescheiden houden.

Als vierde punt stelde ik: het verschil in godsdienstige belijdenis, waarbij ik dan de twee tegenover elkander staande, onze koloniale maatschappij vormende bestand-

deelen uitbreid. Die godsdienst kwestie is een eigenaardige. Godsdienstig is natuurlijk elk mensch.

Gelukkig is daarentegen niet elkeen een kerkdienaar. Nu kan geen godsdienst—dat is dit zoo subtiel fijne gevoel in ons omtrent de verhouding tusschen ons Ik-zelf en de natuur buiten dat Ik — als zoodanig gebruikt worden tot politiek middel. Daarvoor moet hij vergroofd worden tot kerkleer, secteleer, groepsleer. De hoogste individueele zielsuiting moet verlaagd worden tot een meer of minder fanatisch massale godsdienstwaan alvorens daaruit een politiek machtsmiddel kan worden gesmeed. Vergroving dus eerst om daarna met succes verkettering toe te passen. Zulke verkettering echter is bizonder gevaarlijk wanneer binnen de rijksgrenzen vijandige secteleeren worden beleden. Wij verkeeren, na een tijd van waarlijk te waardeeren onthouding van inmenging in deze opperste persoonlijke vrijheid — die van het denken, — in een fase waarin aan een onwaardig politiek gesjacher kolossale belangen schijnen te moeten opgeofferd worden. Zoo kan die godsdienstkwestie een waarlijk ernstig te betreuren verdeeldheid brengen, waar geen vrije menschen ooit een barrière zouden kunnen vinden in verschil van godsdienstige belijdenis.

5o. nog een paar woorden gewijd aan de verschillen in gemoedsaard en zedelijk reageeren. Deze verschillen houden verband met ras, denkaard, klimaat, bodemgesteldheid, voorontwikkeling enz. Groote en grove moraalstellingen en begrippen worden wel nagenoeg gelijkelijk ervaren. De verschillen pregneeren zich echter duidelijk in de fijnere en fijnste schakeeringen van het denken. Dat *kan* natuurlijk wel weer verdeeldheid doen ontstaan, maar waarlijk ruimdenkende menschen weerhoudt geen denkverschil van waardeering. Die ruimdenkenden nu zijn alweder de leiders der massa. Voor onze practische samenleving zijn derhalve wederom genoeg *modi* te vinden, ook waar 't zulke zedelijke waardeering betreft, tot samengaan. Alleen politieke drijfveeren kunnen tot noodelooze en schadelijke verscherping dier moraalverschillen prikkelen.

Eindelijk ten zesde: Belangenverschillen. Dit is een veel moeilijker probleem, eigenlijk m. i. het eenige vraagstuk dat meer dan oppervlakkige aandacht vereischt. Ten slotte is alles op den belangenstrijd, op het conflict van tegenstrijdige wenschen terug te voeren, althans voor de groote massa. Die belangenverdeeldheid bestaat natuurlijk. Dit is al dadelijk duidelijk doordat wij in de kolonie geen volk of staat vormen, niet bestaan uit oogenschijnlijk heterogene, in waarheid toch homogene nationale groepen of partijen. Wij hebben hier te constateeren twee politieke bestanddeelen: 1o. de, den kolonialen staat vormende, gezagsbezittende heerscherspartij; 2o. de den kolonialen staatsvorm meer of minder bewust bestrijdende gezagslooze partij der beheerschten. In het streven dier beide groote partijen reeds is het interessenconflict in de kern aanwezig.

Natuurlijk heb ik niet op het oog de materieele kleinere of individueele belangen, die overal aangetroffen worden, doch toch met elkander zijn te verzoenen en te vereenigen in een nationalistisch streven; ik bedoel de beide groote politieke stroomingen, te zamen vormende de koloniale bevolking. Het is een koloniale noodzakelijkheid dat niet in de eerste plaats het beperkt nationale karakter aan deze stroomingen worde gegeven, maar dat wij ten aanzien van die beide politieke partijen zullen staan tegenover een zeer verre uitbreiding van het nationaliteitsbegrip.

Niet Nederlanders en Javanen, of Indo-Europeanen, of Maleiers, of wat dan ook staan hier tegenover elkander, maar oosterlingen en westerlingen. Daarbij moeten wij even onze aandacht bepalen. Hoe weinig nationalistisch thans nog de politieke groepeering is, blijkt uit het dagelijks waar te nemen feit dat bijvoorbeeld Hollanders, uit een eerbiedwaardig gevoel voor recht gedreven, zich scharen aan de partij der gezagsloozen; andersom ook b. v. Indo's uit een individueel-absolutistischen aanleg zich meer aangetrokken gevoelen tot de partij van het gezag. Zelfs bij de autochtone bevolkingen, hier op Java dan in de eerste plaats, vinden wij het nationaliteitsbeginsel niet naar voren gebracht. De staatkundige beteekenis der

koloniale constellatie treedt daardoor scherp voor den dag. Er blijkt uit dat de rassen en volkeren om ons heen op den langen duur zeker een staat, echter nooit voor altijd een kolonie kunen vormen. Dit is gevolg van de groote, bijna steeds concrete belangenverdeeldheid, welke de politieke niet-nationalistische scheiding veroorzaakt. En zoolang de kolonie, kolonie blijft zal deze kloof nooit te overbruggen zijn, integendeel deze kloof wordt met den tijd breeder. Deze kwestie heeft met rassenkwesties in verwijderd verband te maken. Zij is een kwestie van belangen.

Ziet daar dan de elementen der verdeeldheid in onze koloniale maatschappij. Wij hebben gezien, dat zij in het algemeen van te weinig beteekenis zijn om onze staatkundige ontwikkeling te belemmeren met uitzondering dan van wat omtrent onzen belangenstrijd is aangevoerd. Dit belangenverschil vormt de groote kloof; de andere factoren, indien politiek misbruikt, helpen alleen dan mede aan het verbreeden van die kloof.

Aan die belangenstrijd dienen wij derhalve onze onverdeelde aandacht te geven. Hij belemmert nu de aansluiting. Laten wij dien belangenstrijd dan goed begrijpen ten einde, ten aanzien van gelijke belangen, op aansluiting met des te meer overtuiging te kunnen aandringen.

De stelling, hiervoor onder woorden gebracht, namelijk dat alleen de belangenstrijd in deze kolonie algeheele aansluiting in den weg staat, is waarlijk niet opgeworpen uit speelschheid van vernuft, is evenmin vinding van het oogenblik, om u meer of minder aangenaam bezig te houden.

Haar te vinden is—lijkt mij—niet zoo moeilijk. Men behoeft er niet voor met den neus in de boeken te zitten. Maar men moet met klare en onbevreesde oogen rondkijken en geen angst kennen voor consequenties. Een van die consequenties is de bewuste stelling der anti-these: heerscher-beheerschte; gezagsbezitter-gezagslooze. Dat zijn de beide groote staatkundige partijen die hier in deze kolonie bestaan, al zijn er geen partijprogrammas geformuleerd. Hoe

zijn deze partijen geconstelleerd? Tot de partij van het gezag en het behoud van het gezag behooren allen, die de politieke anti-these wenschen doorgevoerd te zien, bewust of niet, tot zelfs in de maatschappelijke verhoudingen, allen die meenen dat het westen naast een taak van zedelijkheid, waarmede, meer of minder bewust alweer, wordt geschermd en geparadeerd, het recht op eerdere winste en eerdere genietingen, om zoo te zeggen, heeft verkregen als uit de historie geboren privilegie. Of van de andere zijde met de toekenning van zulk privilegie ook wordt ingestemd werd nimmer gevraagd en zal ook in lengte van dagen nooit gevraagd worden. Tot deze gezagspartij behooren eindelijk allen die op wijsgeerigen grond het recht van den sterkste als eenig koloniaal recht wenschen erkend te zien. Dit recht der macht is inderdaad het eenig recht waarop zij zich zouden kunnen beroepen, zonder evenwel dat wij van onzen kant verplicht behoeven te zijn met de instandhouding van zulk recht vrede te hebben. Uitingen van het gevoelen der gezagspartij vinden wij duidelijk sprekend in de naturellenkwestie, in het Indo-probleem, in de jongste calvinistische hetzerei, in de hernaalde kultuurbewierooking, in het dubbele strafwettenstelsel, in de meervoudige belastingsystemen, in de koloniale onderwijspolitiek, in de vele en vele uitingen van verschillende handelaars in nieuwtjes, die hier euphemistisch journalisten worden geheeten, uitingen die ons rechtsgevoel, ons gevoel van eigenwaarde, noodeloos en vaak met opzet beleedigen en kwetsen. Deze gezagspartij is in aantal klein, maar zij is politiek machtig.

De andere groote partij wordt gevormd door de politiek zwakke millioenen, thans langzaam in beweging gekomen, langzaam groeiend in een richting welke als einddoel heeft het doen eindigen van de koloniale verhoudingen. Dat lijkt revolutionair. Maar is het in wezen niet. Wel is zulk streven evolutionair. En, zooals ik reeds zeide, laten wij niet bevreesd zijn voor woorden en klanken. Indische Bond, Insulinde, Boedi Oetomo en dergelijke vereenigingen zijn toch waarlijk niet revoluti-

onair te noemen, toch is hun streven gericht op een omvorming van de bestaande politieke verhoudingen, meer of minder snel, naar het gevalt. Hoe onschuldig het statutaire doel ook is geformuleerd, zulke vereenigingen hebben als uiterste consequentie het doen ophouden van den huidigen stand van zaken. In den zin dezer vereenigingen versta ik daarom de aansluiting van blank en bruin en alle daartusschen zich bevindende schakeeringen alleen in politiek opzicht. Het mag dan zijn dat een enkelen keer niet duidelijk blijkt dat het politieke karakter van zulke aansluiting in het oog gehouden is, niettemin is de consequentie altijd en altijd weer: juist die *politieke* aansluiting. In dit opzicht zijn althans aanwezig de twee gelijkheden, tusschen welke aansluiting gewenscht wordt in verband met hetgeen ik in den aanhef zeide, de gelijkheid der belangen namelijk, de gelijkheid der staatkundige interessen. Die alleen zijn gelijk, die alleen zijn met elkander te vereenigen en gemakkelijk te vereenigen. De aansluiting is dus alleen mogelijk op het terrein der politieke staatkunde. Wij behoeven niet te vreezen dat op deze wijze een ongewenschte beperking in het arbeidsveld wordt gemaakt, want dit terrein is nog zoo oneindig groot, dat men nog wel voor een halve eeuw wellicht arbeid genoeg hebben zal voor het doen-tot-standkomen van deze aansluiting. De maatschappelijke aansluiting is bovendien slechts dáár mogelijk waar *politieke* gelijkheid onder de aansluitende deelen bestaat. Dat wil zeggen — en misschien maak ik hier een sprong voor enkelen mijner hoorders — waar eenheid van rechtsgevoel en rechtsbegrip bestaat. Zulke rechtseenheid behoeft natuurlijk niet te worden begrepen als gecodificeerd wettensijsteem, zij het dat voor een goede maatschappelijke orde zulke codificatie vooralsnog in onze samenleving onontbeerlijk schijnt. Die rechtseenheid vinden wij veel meer en althans in den politieken zin, dien ik bedoel, in een meer of minder gelijkmatig en gelijkgaand rechtsgevoel der gemeenschap. Dat rechtsgevoel nu is weer correlaat van een door een kleiner of grooter ge-

meenschap ervaren gevoel van rechtenonthouding of rechtenverkorting, door wie tot zulke politieke mishandeling de macht en de kracht en den wil heeft. In deze kolonie is de gemeeschap die op politiek terrein gelijkmatig en gelijkgaand rechtsgevoel bezit, zeer groot, veel grooter dan men zou meenen te mogen afmeten naar de uitingen van politieke agitatoren en schrijvers. Zij wordt gevormd door de in ander opzicht vaak zoo uiteenloopende bevolkingen en bevolkingslagen onzer koloniale samenleving; autochtone en ingeboren of kleurlingenbevolking, en verder de immigranten van over zee, die voor goed en zelfs die wel voor langen, maar niet voor altijd zich vestigen en nederlaten in de kolonie. Hoe verschillend in behoeften, hoe verschillend in wenschen en nooden, in *politieken* zin hebben deze allen nagenoeg dezelfde belangen. Belangen die kort samen te vatten zijn in: De Koloniale Ontwikkeling.

Hiertegenover staat dan de andere partij, belichaming van den geest des gouvernements, van den geest van het gezagsbehoud. Zij wordt gevormd door de meer of minder bewust remmende factoren in onze samenleving. Zij die onbewust remmen, kunnen bij veranderd inzicht allicht voor onze veel grootere maar ook veel zwakkere, immers nog gezagslooze partij gewonnen worden. De bewuste remmers echter niet. Want evenals aan onze zijde overdacht staatkundig gedrag aanwezig is, zoo ook aan hunnen kant. Waarom zouden wij dat hun indivdiueel euvel duiden? Zij gehoorzamen aan karakter en neiging. Zij kunnen eerlijke en achtenswaardige menschen zijn. Te goeder trouw gelooven zij wellicht dat zonder dat *zij* de leiding in handen hebben de zaken verkeerd zouden loopen. Zij mogen, wat dit aangaat, aan zelfoverschatting lijden, oneerlijkheid in hun streven behoeft niet in de eerste plaats te worden aangenomen.

Dames en Heeren! Ik geloof u tot dusverre een blik te hebben gegeven op de elementen van denken die mij geleid hebben tot het vaststellen van de beide sferen van den politieken strijd in deze kolonie die voor de meesten onzer het vaderland is, waaraan wij onze innigste gevoelens, onze heerlijkste kracht willen offeren. Misschien mag ik mij gelukkig rekenen u te hebben bezorgd de overtuiging dat niet elders strijd te voeren valt tot wijziging van denkbeelden, maar dat onze strijd alleen ligt op het politieke terrein. Onze strijdende partijen zijn politieke partijen, geen ras- of natie-kwesties behoeven dien strijd te vertroebelen, geen godsdienstige belijdenissen of materieele verlangens behoeven ons, die allen behooren tot de groote partij der gezagsloozen maar gezagsbegeerigen, van elkander te vervreemden. Wij staan hier ook zuiver links en rechts. Maar dit links en rechts is anders dan wij kennen uit de staatkundige verhoudingen ~~die wij~~ uit het moederland — ik voor mij gebruik liever het woord stiefmoederland omdat dit juister is van begrip — of uit andere europeesche landen. Links dan de groote maar politiek zwakke en daardoor nog te onbeteekenende partij, rechts de kleine maar heerschende partij. Links de actie, rechts de reactie, maar een actie die nog gansch en al niet georganiseerd is tegenover een reactie die een schooltijd van eenige eeuwen achter den rug heeft en die ter schole ook wel eens goede lessen heeft opgedaan, al is niet altijd de historie even leerzaam gebleken.

Maar als u dit met mij eens zijt, dan zult u ook medegaan met mijn stelling: Aansluiting zal derhalve slechts mogelijk zijn in de linksche partij zèlf. Indien bewuste koloniaal-reactionairen overloopen naar onzen kant, dan dienen wij in de eerste plaats te vragen naar zuiverheid van bedoelingen, in de tweede plaats na te gaan of een al te zeer geprikkelde vrees niet als diplomatiek heeft doen ervaren zich te scharen aan de zijde dergenen, die morgen wellicht de machtigeren zullen zijn. Onze aansluiting dient te gaan in de eenig mogelijke, de politieke richting ter verkrijging van meerdere rechten, ter ver-

krijging van *alle* rechten, die wij het recht hebben te bezitten. Aansluiting beteekent derhalve een krachtig front te stellen tegenover Rechts, dat slechts bij onwederstaanbaren drang onzerzijds, of door vréés, gebracht kan worden tot concessieverleening. Onze aansluiting beteekent derhalve alle groepen der bevolking met dezelfde politieke belangen: d. i. de Koloniale Ontwikkeling, te vereenigen tot gezamenlijke actie onder leiding van werkelijk politiek denkende voorgangers. De gezamenlijke strijd zal alleen gaan om gemeenschappelijke belangen, zal, mogelijk gemaakt door aansluiting van blank en bruin en alle daartusschen gelegen schakeeringen, deze aansluiting zelf wederom stalen. De regeering van het stiefmoederland heeft terecht geoordeeld dat alleen politieke vereenigingen en vergaderingen ons moesten worden verboden. Dat was alweder een rechtenonthouding, die ons reeds onnoemelijk veel kwaad gedaan heeft, en die ons nog kwaad doen zal verder. Het stiefmoederland oordeelde niet noodig ons ook in ander opzicht in dat recht van vereeniging te moeten beperken. Wij mogen derhalve over sociaal-economische onderwerpen, over sociale aangelegenheden, over maatschappelijke vraagstukken vrijelijk vergaderen, hoe na aan het veld der politiek ook gelegen; maar dat politieke gebied juist is voor ons gesloten. Ge begrijpt zeer wel dat dit niet gevolg is van een gril maar dat zulk verbod uiting van doordachte reactie-staatkunde van het wijze stiefmoederland is geweest. Het is echter voor ons bewijs te meer dat wij juist dáár, waar het stiefmoederland ons *niet* hebben wil, actief moeten zijn. De politieke aansluiting van blank en bruin en alle schakeering daartusschen is derhalve de groote taak van elk die zich thans reeds of in de toekomst geroepen gevoelt tot leiden en voorgaan. Wij moeten bepleiten eenheid van belangen, eenheid van politieke wenschen en nooden, eenheid van politieke ontwikkelingsbehoefte. In onze groote partij van blank en bruin en alle tusschenkleuren mogen dan ondergeschikte groepeeringen ontstaan, dat is niet alleen niet afkeurenswaardig, maar moet zelfs in de hand gewerkt worden, omdat,

als strijd leven beteekent, partijstrijd alleen politiek leven mogelijk maakt, zoolang bij die partijstrijd het groote Doel: Recht op Rechtsgelijkheid niet uit het oog verloren wordt.

Het was dunkt mij noodig zoo uitvoerige inleiding te geven alvorens te komen tot het tweede gedeelte van mijn voordracht. Het is toch niet voldoende u er op te wijzen, waar ge heen moet. Ik moet ook, zoover mij mogelijk, u de middelen aangeven tot het voeren van dien politieken strijd.

Eigenlijk moeten alle middelen teruggevoerd worden tot dit eene: versterking van de groote krachtsbron, dat is het politiek sentiment, dat in ons woont.

Het politiek sentiment, dat misschien genoemd zou mogen worden het innig besef van het eigenbelang, het begrip van het eigenbelang. Dat is voor ons allen, zoo als we gaan en staan, de machtige hefboom van onze handelingen, wanneer wij de nog machtigere krachten van ons dierlijk bestaan: Liefde en Honger uitschakelen. Liefde en Honger nu kunnen wij ter zijde stellen bij onzen politieken strijd der naaste toekomst die door het eigenbelang moet worden geïnspireerd.

Het mogen u zonderlinge stellingen lijken, die ik u voorhoud. Wij hebben allen geleerd in de kinderkamer dat het zoo zalig is te geven, dat wij er op uit moeten zijn mededeelzaam en verdraagzaam en tevreden te zijn. Maar ik zeg u, dat ge met alle deze sproken uit uwen kindertijd moet breken, wanneer ge werkelijk meent en ernstig meent, uw socialen toestand te verbeteren. Tevredenheid is politisch gesproken een kolossale ondeugd.

Politieke tevredenheid voert tot politiek knechtschap. Ge moet uw ontevredenheid in politieken zin scherpen en stalen en voedsel geven. Ge moet het eigenbelang dat in u leeft prikkelen en opzetten tot verweer, waar ge ziet dat ge in dat eigenbelang wordt benadeeld. Ge moet uwe verdraagzaamheid en uwe mededeelzaamheid slechts weten te beperken tot uw maatschappelijk leven, maar in den politieken strijd gierig vasthouden aan hetgeen ge reeds verkregen hebt en begeerig uwe hand strekken naar hetgeen ge nog niet bezit, maar hetgeen u toekomt.

Dit alles nu noem ik: staling van uw politiek sentiment. Dat gaat op verschillende wijzen.

In de eerste plaats door propaganda. De persoonlijke propaganda is het doeltreffendste middel. Elk arbeide in zijnen kring van vrienden, verwanten en bekenden. Hij strooie vrijelijk het zaad in de verwachting der ontkieming en ook al zou de oogst aanvankelijk niet beantwoorden aan de verwachting, zoo blijve hij zaaien. Hij bedenke dat een graankorrel die aren schiet zich zelf zestigvoud vermeerdert. De persoonlijke propaganda is zoo doeltreffend omdat men bij verschillende hoorders den meest geëigenden toon kan aanslaan, onmogelijk te bereiken in vergadering of vereeniging. De persoonlijke propaganda kan ook veel verder gaan in de middelen ter overreding, waar men niet blootstaat aan een waarlijk niet ten onnutte door een van zijn, en vaak moedwillig gehandhaafde, fouten bewust stiefmoederland in het leven geroepen preventieve wet. Het vrije woord heeft men in deze landen dusverre met succes weten te breidelen. Met de vrije gedachte echter kan men zoo despotisch niet handelen. Die vrije gedachte, uitgesproken in kleinen kring, ontsnapt aan de vervolging van de strafwet. De persoonlijke propaganda kiest zijn argumenten, welke het gereedelijkst ingang vinden bij den hoorder. De schrijver in persorganen, de spreker op openbare vergaderingen heeft rekening te houden met de zoo verschillende samenstelling zijner lezers en hoorders. Zijn argumenten moeten worden getemperd in kracht, en toch moet hij er vele meer te zijner beschikking hebben. Niet een elk kan daarom een politiek agitator, wel echter kan een ieder een politiek propagandist zijn. En gelooft mij, wij zijn in hoogere mate dan men wellicht aanneemt, geschikt voor de politiek. Het oostersche element in zoo velen onzer maakt velen ook tot goede politici, tot hardnekkige en stille propagandisten — juist dat oostersche. Ik heb wel eens de stelling hooren verkondigen dat de oosterling volstrekt geen begeerte heeft naar gezag, en tevreden is wanneer hij leven mag onder een wijs beheer en bestuur. Het één als het ander is onwaar; juist de

despotische neigingen in het oosten wijzen op een hoog opgedreven begeerte naar gezag, en ook is het te verstaan dat despotisme en tyrannie eenerzijds tot inniger ervaring van knechtschap lijdt en dus tot heeter begeerte naar gezag voert. Alleen in het uiten is het oosten minder openhartig, hetgeen tot de verkeerde gevolgtrekking voeren kan, dat het zich van de usurpatie van gezag waaronder het te leven heeft, niet bewust is.

Dames en Heeren, gij moet mij niet misverstaan. Morgen aan den dag reeds zal men alle moeite doen mijn woorden verkeerden klank en uitleg te geven.

Mijn doel is slechts u de oogen te openen voor de rechten, die ge als burger wèl hebt en die u niettemin worden onthouden; ik tracht u politisch ontevreden te maken, u te doordringen van het besef dat ge recht hebt op méér dan u geschonken wordt. Wanneer *dit* opruien is, dan erkent de beschuldiger tevens de gerechtigheid der grieven. Het zijn geen ficties, die ik u wil doen zien als realiteiten. Ik tracht te helpen vormen een gelijkgerechtigde gemeenschap en een gemeenschap tevens die zal beginnen te doorvoelen dat zij in haar politieke rechten wordt te kort gedaan.

Het tweede middel, dat u ten dienste staat ter verbreiding van uwe denkbeelden is de actie in het openbaar. Deze actie is ongetwijfeld veel moeilijker dan de persoonlijke propaganda, zij dient veel ernstiger te worden doordacht, zij dient te worden georganiseerd en toevertrouwd aan diegenen onder ons die door hun aanleg zich geroepen achten in de eerste plaats tot leiden en ageeren met de daaraan verbonden risico van benadeeling in hun particulier leven, in hun goeden naam, in hun bezit. Maar bovendien moeten worden gekozen personen met goede gaven van verstand, vaak met gaven van het woord of de pen. De openbare actie moet zich derhalve uiten als een beredeneerde oppositie. Hoe moet zij zich echter uiten, vraagt ge me, waar de openbare gelegenheden tot het voeren van oppositie uiterst beperkt zijn in deze kolonie, die bestuurd wordt zonder ons zelf? Politieke vergaderingen als deze er ongetwijfeld één is,

nu door mij uitsluitend over politiek wordt gesproken, zullen in de toekomst, en wel zoodra de regeering gelooft, dat een invloed op het openbare leven daarvan zal uitgaan, bijna tot de onmogelijkheden behooren. Een parlement of ander vertegenwoordigend lichaam bezitten wij alleen in de gemeenteraden, welken echter te weinig bevoegdheden zijn gegeven om juist op het politieke terrein veel te kunnen uitrichten, al dient ook daar door de onzen elke gelegenheid te worden aangegrepen om met klem te wijzen op onthouding van rechten, tot uiting van wenschen en grieven. Toch blijft ons een krachtig middel om het openbare leven onzer medeburgers te beroeren: de pers. Dat is dus vooralsnog in deze kolonie ons meest voor de openbare propaganda geschikt instituut. De groote taak der oppositie is het dus vooral zooveel mogelijk organen te winnen voor onze zaak der politieke aansluiting, zooveel mogelijk persorganen te winnen voor de idee om naast het kramen en handelen in meer of minder interessant nieuws, ook zich naar bepaald systeem te wijden aan de politieke actie tot bevordering der koloniale ontwikkeling in onzen geest. De perspropaganda kan een groote macht zijn. Wij hebben echter eerlijk te constateeren, dames en heeren, dat hoezeer ook enkele organen onze zaak, meest zwakjes, steunen, meer of minder als uiting van een politiek gevoel bij hare redacties, niettemin op dit gebied nog ontzaglijk veel te verbeteren valt. Een uitsluitend politiek orgaan, dat onder àlle omstandigheden bereid gevonden wordt tot verdedigen onzer belangen hebben wij nog niet. De richting der in Indië verschijnende persorganen is oorzaak zelfs dat de groote partijgroepeering als door mij geschetst niet alleen nog niet bestaat, maar zelfs nog steeds op tegenstand in haar totstandkoming stuit. Onze indische dagbladpers is nog immer vóór alles een finantieele onderneming. De persorganen leveren aan de clientèle handelswaar. De aard van die waar wordt in overeenstemming gebracht met den smaak der afnemers. Niet hebben wij hier organen, die zich ten doel stellen allengs de groote mas-

sa te leiden in de richting, die de redacties dier organen politiek noodig achten. Dat houdt verband met verschillende factoren, met de kleine vlottende europeesche bevolking, met de gecompliceerde koloniale verhoudingen, maar vooral met het nog zoo latente politieke sentiment der lezers in het algemeen. Het kan u daarom niet verwonderen dat de meeste indische persorganen in het belang der uitgevers zich verzetten tegen het vormen van partijen. Dat zou beteekenen den afval van een aantal abonné's, wier politiek instinct dan tot kiezen zou worden gezet. Die partijgroepeering moet ten slotte in politieken zin gaan in de richting, welke ik even heb aangegeven. Ook de uitgevers van persorganen zouden derhalve hebben te kiezen vóór of tegen de indische zaak. Het kan niet twijfelachtig zijn in welke richting de keuze zal moeten gaan, al of niet te goeder trouw. De uitgever kan alleen vragen naar het grootste aantal abonné's. De practisch denkende uitgevers zullen derhalve moeten komen op onzen kant, waar de meesten zijn. Zoo moet ge *voelen*, hoe groot uwe macht is tot dwingen, — ook van hen, die wellicht onze zaak niet zoo genegen zijn, — omdat het aantal met u is. Maar ge moet ook begrijpen, waarom juist de ons niet goedgezinde redacties van indische persorganen zich verzetten tegen partijgroepeering, waarbij dan wordt voorgesteld een scheuring in partijen als Europa die kent, iets wat voor Indië niet mogelijk zou zijn omdat wij ons in een geheel andere politieke lijn ontwikkelen. Nog eens herhaal ik, dat wij zonder politieken partijstrijd nooit tot een politieke uitgroeiing zullen komen. Dat kan niet twijfelachtig zijn bij eenig nadenken. Ik zal zoo dadelijk mijn denkbeelden ontwikkelen omtrent de wijze hoe ons politiek sentiment te prikkelen en wakker te roepen. Thans heb ik slechts de middelen tot bevordering van ons politiek ontwikkelngsproces willen aangeven, de wijze, waarop dit proces zal moeten rijpen voor het slot bewarende. Nog even echter zij aangegeven dat wij ook door lezingen en voordrachten over actueel politieke zaken, door opwekking tot kiezen, zelfs in de colleges waarin

wij vertegenwoordigd kunnen zijn, tot politieke actie op andere wijze, b. v. door onze adhaesie te betuigen met pogingen van warm voelende personen die in het openbaar zich voor onze partij verklaren, over even openhartige openbare afkeuringen met een tegengesteld drijven, onze politieke actie steunen.

Thans dan zij nog aangegeven in welke lijn ik mij voorstel dat de ontwikkeling van ons politiek sentiment gaan moet.

In de eerste plaats herhaal ik, dat wij ons moeten weten los te maken van alle overwegingen, die niet gericht zijn op onze gemeenschappelijke politieke belangen. Dan zij aangedrongen op ontwikkeling van zelfkennis en dit laatste dan voornamelijk ten aanzien van onze, meer beperkte, groep van de Indos. Wanneer ik het overigens toch wel lofwaardige streven van vereenigingen als Boedi Oetomo en Indischen Bond en Insulinde gadesla, komt bij mij het bewustzijn op: hoe weinig politiek weten zij te werken. De Indovereenigingen werken voor den Indo, de javaansche vereenigingen van den laatsten tijd voor den inlander. Zoo schijnt het, maar zoo is het niet. De indovereenigingen werken in hoofdzaak alleen zeer ondemocratisch voor die leden van de indosamenleving die als maatschappelijke units niet of bitter weinig waard zijn. Daarom verloopen de bondscursussen, daardoor gaan andere cursussen, opgezet door welmeenende menschen, teniet, daarom gaat er geen kracht uit van zulke vereenigingen. Het is hier niet de plaats na te gaan, waaraan het ligt, dat een deel van de indosamenleving maatschappelijk zoo weinig waard is. Misschien in dezelfde, misschien in andere verhouding vindt men die sociale *non-valeurs* in elke maatschappij. En nu is het wel blijk van liefdadigen zin en van streven tot steun in moeilijke omstandigheden dat men voor deze *non valeurs* zich inspant, maar voor politiek inzicht pleit dit niet. Gezien de vele decepties en desillusies vraagt men allicht: waarom zoekt men niet elders, tracht men niet het wèl waarde hebbende deel

onzer indo-europeesche maatschappij naar voren te brengen? Waarom tracht men niet dat deel van de indo-europeesche maatschappij te bereiken dat besef heeft van zijn politieke onmondigheid en dat bereid gevonden worden zal om voor de verkrijging van zijn thans onthouden rechten te strijden?

De javaansche vereenigingen doen anders. Die sluiten uit ongemotiveerde vrees de Europeaan als lid uit. Dit is zeker al evenmin politiek, al ware het alleen reeds daarom dat de inlander in zijn huidige evolutiefase waarschijnlijk nog wel meer van de welwillende Europeanen kan leeren dan dat hij door hen zal worden benadeeld in zijn vereenigingsleven.

Altijd en overal die uitsluitingsgeest, die de krachtigste bondgenoot der koloniale regeering is. Dien geest te handhaven en te ontwikkelen beteekent: te werken in de kaart des gouvernements.

De actie dient er dus op gericht te zijn Inlander, Indo-europeaan, Chinees en Europeaan tot elkander te brengen. Zij moet ernstig streven naar het doen ophouden van de noodlottige idee dat de eene boven de andere staat en daaraan hoogere rechten zou mogen ontleenen. Wij staan náást elkander en hebben dezelfde rechten. Politiek-aristocratische neigingen zijn voor onze koloniale ontwikkeling, welke niet mogelijk is zonder medewerking àller vooruitstrevende elementen, waarlijk zeer schadelijk. Voor-al in de kolonie dienen wij in gedachten te houden de leuze: democratie in de politiek, aristocratie naar den geest!

Wat ernstig bewuste aansluiting vermag toont ons de Chineezenkwestie in ons midden. Hun politieke aansluiting, dat is hun politiek sterk worden, bezorgt hen van regeeringswege wat zij wenschen. En zelfs de inlander ervaart reeds thans dat alleen zijn aansluiting, nog eerst zich uitend in zijn schuchtere pogingen tot opslaan der oogen, hem de aandacht en de zorg der regeering brengt. In dat samengaan is sterkte. Hoe grooter en hechter de bewuste partij, hoe sterker zij is. Dat is een staatkundig axioma, waarvan de waarde nimmer overschat kan worden.

Bedenkt toch wàt ons koloniaal regeerstelsel is: Het is de uitdrukking der verhouding tusschen een kleine, machtige, gezagsbezittende interessentengroep in het stiefmoederland en een groote, beheerschte, gezagslooze groep in de kolonie. En deze verhouding wordt beheerscht door het moederlandsch Eigenbelang. De Ethica kunnen wij veilig uitschakelen. Zij is een frase. Het eigenbelang alleen heerscht machtig, maar tegenover dat moederlandsch eigenbelang moeten wij stellen *ons* eigenbelang; tegen de moederlandsche zucht tot gezagsbehoud onze intensieve zucht tot gezagsverkrijging.

En dat is dan eigenlijk wat ik u had willen zeggen, dames en heeren. Indien ik u, of enkelen uwer er van heb kunnen overtuigen, dat het pal staan voor ons Recht onze Plicht is als burger, indien ik anderen er toe heb kunnen brengen te overpeinzen wat de zoo heterogene elementen onzer koloniale samenleving toch bij elkander brengt: de éénheid onzer politieke belangen, acht ik mij beloond voor mijn weinige moeite.

Tot slot nog slechts deze opmerking: deze morgen is geweest een aanfluiting van het artikel 111 R. R. En is dus op zich zelf een bewijs dat we ons, als 't gevalt, ook niet wenschen te storen aan ons opgelegde wetten, waarin wij-zelf niet gekend zijn. Hoe vaker wij dit demonstreeren, hoe meer conflicten zullen worden uitgelokt. Maar die zijn noodig als 't onontbeerlijk voedsel voor de groeiïng van ons politiek sentiment.

Voor uw geduldig toehooren mijn erkentelijkheid.

JOKO PRAMONO
TGL : 5-10-15
PARAF : .....

BC

PERPUSTA
DOUW